

**Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 18 hallituksen esityksestä laiksi kansaneläkelaisissa säädettyjen eläkkeiden ja avustusten sitomisesta elinkustannuksiin annetun lain poikkeuksellisesta soveltamisesta vuonna 1995**

Eduskunta on 1 päivänä kesäkuuta 1994 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmis-televasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 105 laiksi kansaneläkelaisissa säädettyjen eläkkeiden ja avustusten sitomisesta elinkustannuksiin annetun lain poikkeuksellisesta soveltamisesta vuonna 1995.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausuntonsa. Lausunto n:o 10 on sosiaali- ja terveysvaliokunnan hallituksen esityksestä n:o 104 laatiman mietinnön n:o 17 liitteenä.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina hallitusneuvos Tuulikki Haikarainen sosiaali- ja terveysministeriöstä, etuuspäällikkö Seppo Virtanen ja päämatematiikko Jussi Haappa-aho kansaneläkelaitoksesta, suunnittelujohdaja Markku Hänninen eläketurvakeskuksesta, lakimies Marja-Liisa Pelander Työeläkelaitosten Liitosta, asiamies Johan Åström Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitosta, johtaja Pekka Merenheimo Liiketyönantajain Keskusliitosta, tutkimussihteeri Kaija Kallinen Suomen Ammatti-liittojen Keskusjärjestöstä, sosiaalis sihteeri Veikko Simpanen Toimihenkilökeskusjärjestö STTK:sta, osastonjohtaja Keijo Hyvönen Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitosta, lakimies Anna Lundén Suomen Yrittäjien Keskusliitosta, toiminnanjohtaja Teuvo Ikonen Eläkkeensaajien Keskusliitosta, pääsihteeri Matti Skyttä Kansallisesta Eläkeläisliitosta, toiminnanjohtaja Pentti Laakkonen Eläkeläiset ry:stä, toiminnanjohtaja Jerker Nyberg Svenska Pensionärförbundetistä, toiminnanjohtaja Pentti Punkari Kristil-lisestä Eläkeliiitosta, puheenjohtaja Pentti Skön

Oikeutta Eläkeläisille ry:stä, varapuheenjohtaja Helvi Hyrynkangas Suomen Ruskaliitosta, lakimies Seppo Savolainen Sotainvalidien Veljesliitosta ja pääsihteeri Jouko Vasama Sosiaali- ja terveysalan Yhteistyöyhdistys YTY ry:stä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan kansaneläkelain perusteella maksettaviin etuuksiin tehtäväksi indeksikorotus, joka vastaa vuoden 1993 lokakuun ja vuoden 1994 lokakuun välillä tapahtunutta elinkustannusten nousua, mikä on arviolta noin 2 prosenttia. Kun eläkkeensaajat eivät saisi hyvitystä vuonna 1995 elinkustannusten noususta, joka on tapahtunut lokakuusta 1992 lokakuuhun 1993, ehdotettu laki on väliaikainen. Se koskee paitsi kansaneläkkeitä myös perhe-eläkelain, rintamasotilaseläkelain, ulkomaille maksettavasta rintamalisästä annetun lain, eläkkeensaajien asumistukilakin, lapsen hoitotukilain ja vammaistukilain perusteella maksettavia etuuksia sekä muita etuuksia, jotka on sidottu kansaneläkkeen määrään.

Ehdotettu indeksimuutos pienentää kansaneläkelaitoksen kustannuksia vuonna 1995 noin 300 miljoonaa markkaa ja muita etuusmenoja noin 30 miljoonaa markkaa. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1995 alusta. Esitys liittyy valtion vuoden 1995 talousarvioesitykseen.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Näin ollen valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

*että lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana.*

Helsingissä 20 päivänä kesäkuuta 1994

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Skinnari, varapuheenjohtaja Taina ja jäsenet Ala-Harja, U. Anttila, Antvuori, Hiltunen, Kauppinen (osittain), Kemppainen (osittain), Kuittinen (osittain), Muttilainen, Nordman (osittain), O. Ojala

(osittain), Perho-Santala (osittain), Puisto (osittain), Stenius-Kaukonen (osittain) ja Vehkaoja sekä varajäsenet Koistinen (osittain), P. Leppänen (osittain), Luhtanen (osittain), Mäkipää (osittain), M. Pietikäinen (osittain) ja Saari (osittain).

## Vastalauseita

## I

Lista Ahon hallituksen eläkeläisiin kohdistuvista säästötoimenpiteistä on pitkä. Eläkkeensaajien toimeentulo on heikentynyt kohtuuttomasti. Nyt hallitus esittää vielä kansaneläkeindeksin ”poikkeuksellista soveltamista vuonna 1995”. Selkokielellä tämä tarkoittaa vähimmäis-

eläkkeiden reaalitason laskemista. En voi hyväksyä tällaista säästötoimenpidettä eläkeläisten kustannuksella.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

*että lakiehdotus hylättäisiin.*

Helsingissä 20 päivänä kesäkuuta 1994

**Ulla Anttila**

## II

Eläkkeensaajien toimeentuloa on heikennetty huomattavasti viimeisten kolmen vuoden aikana. Emme voi hyväksyä, että maamme hyvinvoinnin rakentaneen sukupolven taloudellisia etuja leikataan jatkuvasti.

Eläkkeensaajien toimeentuloon vaikuttaa eläketulojen, indeksikorjausten ja verotuksen lisäksi myös se, mitä eläminen yleensä maksaa ja mitä palveluista veloitetaan. Eläkkeensaajien verotus on ollut vuodesta 1992 lähtien tiukempaa kuin vastaavaa tuloa saavien muiden tulonsaajien verotus. Kesäkuun alusta käyttöön otettu arvonnalisävero nipistää eläkkeensaajien kukkarosta suhteessa useamman markan kuin työssä käyvil-  
tä.

Monella eläkkeensaajalla on vaivoinaan useita pitkäaikaissairauksia. Kunnat ovat nipistäneet sosiaali- ja terveyspalveluista, palvelujen hintaa on nostettu ja palvelut on pantu maksulle. Nämä toimenpiteet ovat kohdistuneet haitallisesti ennen kaikkea heikoimmassa taloudellisessa asemassa oleviin kansalaisiin ja erityisesti eläkkeellä oleviin.

Viime vuosina sosiaaliturvaa on leikattu ja palveluja heikennetty. Eläkkeensaajien toimeentuloa ovat olleet romahduttamassa seuraavat Ahon hallituksen tekemät päätökset:

— Verotusta on kiristetty monella tavalla. Sairauskuluvähennys on poistettu verotuksesta, arvonnalisävero otettiin käyttöön, kunnallisveroäyrit ovat nousseet, kun valtionosuuksia on leikattu, verotaulukkoihin ei ole tullut inflaatiokorjauksia jne.

— Eläkkeensaajien maksettavaksi pantiin vuoden 1992 alussa vakuutusperiaatteen vastai-

nen kansaneläkevakuutusmaksu. Eläkkeensaajilta peritään tänä vuonna 4 penniä enemmän sosiaaliturvamaksuja kuin muilta tulonsaajilta.

— Työeläkeindeksiä leikattiin vuoden 1993 alussa 1,5 prosenttiyksikköä. Eläkkeisiin ei tullut minkäänlaista indeksikorjausta tämän vuoden alussa.

— Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluille on pantu maksuja, samalla maksuja on nostettu ja palveluja karsittu. Esimerkiksi terveyskeskusmaksu on otettu käyttöön lähes kaikissa maamme kunnissa ja pitkäaikaisen hoidon maksujärjestelmä uusittiin kokonaan vuoden 1993 alussa. Näyttää siltä, että monet kunnat panevat taloutta-  
taan kuntoon eläkkeensaajien kustannuksella.

— Eläkkeensaajille tärkeät sairausvakuutuksen lääkekorvaukset on leikattu alle eurooppalaisen keskitason.

Ei ole selvitetty riittävästi sitä, mikä tehtyjen leikkausten yhteisvaikutus on yksittäisen eläkkeensaajan talouteen. Tietävästi etujen leikkausten ja verotuksen kiristymisen yhteisvaikutuksen vuoksi monet eläkkeellä olevat joutuvat tinkimään kohtuuttomasti jokapäiväisestä elämisestään. Hyvin monet joutuvat luopumaan terveydenhoidon kannalta välttämättömistä lääkkeistä.

Eläkkeensaajat ovat yleensä pienituloista väkeä. Keskimääräinen bruttokokonaiseläke on vain 4 600 markkaa kuukaudessa. Jo sen suuruisesta eläkkeestä maksetaan paljon veroa ja sosiaalivakuutusmaksuja.

Indeksikorjausten leikkaamista on perusteltu sillä, että korjausten tekeminen täysimääräisinä kasvattaa liiaksi työeläkerahastojen vajausta.

Vajaus voidaan kuitenkin kattaa vuosikymmenen loppuun ulottuvan maksuohjelman avulla.

Eläkkeen varassa eletään usein vuosikymmeniä. Siksi indeksikorjauksilla on suuri merkitys eläkkeensaajien toimeentulon kannalta. Jos eläkkeiden indeksikorjauksia leikataan hallituk-

sen esittämällä tavalla, eläkkeensaajien toimeentulo heikkenee entisestään.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

*että lakiehdotus hylättäisiin.*

Helsingissä 20 päivänä kesäkuuta 1994

**Jouko Skinnari**  
**Kyllikki Muttilainen**

**Virpa Puisto**  
**Marjatta Vehkaoja**

### III

Hallitus esittää jälleen eläkeläisten tulojen leikkaamista jättämällä tekemättä osan vuonna 1995 alusta tehtävistä indeksitarkistuksista työeläkkeisiin ja TEL-sidonnaisiin päivärahoihin (HE 104) sekä kansaneläkelain perusteella maksettaviin etuuksiin vuoden 1995 alussa tehtävistä indeksikoroituksista. Tämän hallituksen esityksen mukaan kansaneläkelain perusteella maksettavien etuuksien tasoon tehtäisiin vuoden 1995 alusta vain 2 prosentin suuruinen indeksikorotus, vaikka lainmukaisen indeksikoroituksen pitäisi olla 3,6 prosenttia. Vuoden 1994 alkuun ajoittunut lakisääteinen indeksitarkistus, joka jätettiin toteuttamatta vuoden 1994 ajaksi hallituspuolueiden toimesta säädetyllä lailla (1076/93), leikattaisiin myös vuonna 1995 maksettavista etuuksista. Täyteen kansaneläkkeeseen tulee vain 42—52 markan korotus 75—90 markan sijasta ja pelkkään pohjaosaan 9 markan korotus 16 markan sijasta.

Tällä esityksellä säästettäisiin kansaneläkelain mukaisia etuuksia saavien tuloista vuonna 1995 kansaneläkelaitokselle 300 miljoonaa markkaa ja muita kansaneläkeindeksillä tarkistettavia etuusmenoja 30 miljoonaa markkaa. Eläkeleikkaukset yhteensä kuluvana ja tulevana vuonna (1994 ja 1995) olisivat siis kansaneläkelaitoksen maksamissa etuuksissa 760 miljoonaa markkaa ja muiden kansaneläkeindeksillä tarkistettavien etuusmenojen osalta yhteensä 80 miljoonaa markkaa.

Eläkkeensaajat joutuvat tulemaan toimeen yleensä pienillä tuloilla. Vieläkin 143 000 eläkkeensaajaa joutuu tulemaan toimeen pelkän kansaneläkkeen varassa. Kansaneläkkeen täysi määrä on 2 083—2 479 markkaa kuukaudessa kuntaryhmästä ja perhesuhteista riippuen. Miesten keskimääräinen oma kokonaiseläke oli vuoden

1992 lopulla 5 594 markkaa kuukaudessa ja naisten 3 999 markkaa kuukaudessa bruttona. Vähennettyä lisäosaa saa 535 536 eläkkeensaajaa, joiden työeläke on yksinäisillä alle 4 200 markkaa kuukaudessa ja eläkeläispuolisilla alle 3 600 markkaa kuukaudessa. Valtaosalle eläkkeensaajista siis kansaneläkkeen pohjaosan ja lisäosan määrä on olennaisen tärkeä. Kaikkiaan 247 900 eläkkeensaajaa joutuu tulemaan toimeen alle 3 000 markan bruttotulojen varassa, miehistä 12 prosenttia ja naisista 31 prosenttia.

Eläkkeensaajat joutuvat käyttämään huomattavan osan terveydenhuollon palveluista: 43 prosenttia kaikista hoitojaksoista, 72 prosenttia hoitopäivistä ja 63 prosenttia kustannuksista. Ikäihmiset käyttävät myös lääkkeitä eniten. Yli 70-vuotiailla on vaivoinaan keskimäärin 2—3 pitkäaikaissairautta. Keskimäärin lääkekustannuksia, joista maksetaan sairausvakuutuskorvausta, on eläkeikäisillä yli 2 000 markkaa vuodessa. Hoitokustannukset ovat 2—3-kertaiset työikäisten hoitokustannuksiin verrattuna.

Viime vuosina hallituksen toimesta on toteutettu useita taloustilanteella perusteltuja säästötoimia ja verojen sekä maksujen korotuksia, jotka ovat kohdentuneet raskaasti eläkkeensaajiin:

— Veroasteikkoihin on jätetty tekemättä yhteensä 7,6 prosentin suuruiset inflaatiotarkistukset vuosina 1992 ja 1993. Taulukkojen korjauksia ei tehty myöskään kuluvana vuonna 1994.

— Eläkkeensaajien maksettavaksi tuli vakuutusperiaatteen vastainen kansaneläkevakuutusmaksu vuonna 1992.

— Eläkkeensaajilta peritään vuonna 1994 kansaneläke- ja sairausvakuutusmaksuja yhteensä neljä penniä kunnallisveroäyryltä enemmän kuin muilta tulonsaajilta vastaavansuuruisesta tulosta.

— Sairauskuluvähennysoikeus on poistettu verotuksessa.

— Työeläkeindeksin laskentaperustetta heikennettiin vuoden 1993 alussa, kun indeksistä leikattiin 1,5 prosenttia.

— Hallituspuolueiden voimin säädettiin, että eläkkeisiin tai muihin etuihin ei tehty lainkaan indeksitarkistuksia vuoden 1994 alussa.

— Eläkkeensaajille välttämättömiä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja on karsittu sekä hoitopaikkoja ja hoitohenkilökuntaa vähennetty. Avohoidon kehittäminen on jätetty kesken. Vuonna 1994 kuntien järjestämän sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksia vähennetään runsaalla 3,7 miljardilla markalla. Tilanne kärjistyy kunnissa entisestään myös vuonna 1995.

— Sosiaali- ja terveystalveluiden maksut uusittiin kokonaan vuonna 1993. Kunnat hinnoittelevat nyt palvelunsa itse. Lähes kaikki palvelut on pantu maksullisiksi ja maksut nostettu annettujen enimmäismäärien ylärajoille.

— Terveyskeskusmaksu otettiin käyttöön vuonna 1993.

— Aikaisemmin maksuton kotisairaanhoido on pantu maksulliseksi. Pitkäaikaisesta hoidosta voidaan veloittaa 35 prosenttia yli 2 500 markan menevistä tuloista.

— Pysyvän laitoshoidon hinta on korotettu 80 prosenttiin tuloista. Maksuilla ei ole lainkaan markkamääräistä ylärajaa. Pitkäaikaishoidon maksut on monessa kunnassa nostettu eläkkeensaajien kannalta kohtuuttomiksi.

— Sairaalan poliklinikkamaksu on nostettu 100 markkaan ja hoitopäivämaksu 125 markkaan.

— Sairausvakuutuksen omavastuuosuuksia on korotettu ja lääkkeiden korvaustasoa alennettu. Vuonna 1994 omavastuu koskee myös ilmaisiläkkeitä.

Mielestämme esitys puuttuu hyvin epäoikeudenmukaisella tavalla kaikkein pienituloisimpien etuuksiin, kuten kansaneläkkeeseen, perheläkkeeseen, eläkkeensaajien asumistukeen, vammaistukeen ja lapsen hoitotukeen.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

*että lakiehdotus hylättäisiin.*

Helsingissä 20 päivänä kesäkuuta 1994

**Pekka Leppänen**

#### IV

Kannatamme lakiehdotuksen hylkäämistä edustaja Pekka Leppäsen vastalauseessa esitetyin perustein.

Helsingissä 20 päivänä kesäkuuta 1994

**Marjatta Stenius-Kaukonen**

**Outi Ojala**